

Poselství Svatého otce Františka ke druhému Světovému dni chudých

(XXXIII. neděle v liturgickém mezidobí, 18. listopadu 2018)

Hle, ubožák zavolal a Hospodin slyšel

1. „*Hle, ubožák zavolal a Hospodin slyšel*“ (Ž 34,7). Žalmistova slova se stávají našimi ve chvíli, kdy jsme sami voláni, abychom se setkali s různými situacemi utrpení a vyloučení na okraj, ve kterých žije tolik našich bratří a sester, které obvykle označujeme obecným pojmem „chudí“. Pisateli těchto slov není uvedena situace cizí, naopak. On sám má přímou zkušenost s chudobou, ale proměňuje ji v píseň chvály a vděčnosti Pánu. Tento žalm dnes umožňuje i nám, kteří jsme ponořeni do tolika forem chudoby, abychom pochopili, kdo jsou skuteční chudí, tedy ti, ke kterým máme obrátit svůj pohled, naslouchat jejich volání a poznat jejich potřeby. Je nám především řečeno, že Pán naslouchá chudým, kteří k němu volají, a je dobrý k těm, kteří, se srdcem sklíčeným smutkem, samotou a vyloučením, u něj hledají útočiště. Poslouchá všechny ty, jejichž důstojnost je pošlapávána, a oni mají přesto sílu obrátit svůj pohled vzhůru, aby obdrželi světlo a útěchu. Naslouchá těm, kteří jsou pronásledováni jménem falešné spravedlnosti, utlačováni politikami nehodnými toho jména a vystrašeni násilím; i přesto dokážou najít v Bohu svého Spasitele. To, co z této modlitby vysvítá, je především pocit odevzdanosti a důvěry v Otce naslouchajícího a přijímajícího. V celé délce vlny těchto slov můžeme hlouběji pochopit to, co Ježíš vyhlásil slovy blahoslavenství: „Blahoslavení chudí v duchu, neboť jejich je nebeské království“ (Mt 5,3).
V síle této jedinečné a z mnoha ohledů nezasloužené a plně nevyjádřitelné zkušenosti lze nicméně vnímat touhu sdělit ji druhým, nejprve těm, kteří jsou podobně jako žalmista chudí, odmítaní a vylučovaní. Vždyť žádný se nemůže považovat za vyloučeného z Otcovy lásky, a to zvláště ve světě, který jako první cíl často vyvyšuje bohatství a vede k uzavřenosti do sebe sama.
2. Třemi slovesy charakterizuje žalm postoj chudého a jeho vztah k Bohu. Především sloveso „*volat*“. Podmíněnost chudobou se nedá vystihnout jedním slovem, ale stává se křikem, který proniká nebesa a dochází k Bohu. Co jiného vyjadřuje volání chudého než právě jeho utrpení a samotu, jeho zklamání a naději? Můžeme se ptát: Jak je možné, že tento křik, který vystoupí až před tvář Boží, nedokáže dolehnout k našim uším a nechává nás netečnými a chladnými? U příležitosti tohoto *Dne* jsme voláni k vážnému zpytování svědomí, abychom poznali, zda opravdu jsme schopni naslouchat chudým.
To, co potřebujeme, je ticho k naslouchání, abychom zachytili jejich hlas. Pokud příliš mluvíme my, nedokážeme uslyšet je. Mám často obavu, že tolik iniciativ, jakkoli jsou záslužné a potřebné, děláme víc proto, abychom uspokojili sebe samotné, než abychom vyslyšeli volání chudáka. V takovém případě, ve chvíli, kdy chudí o sobě dávají vědět křikem, nejde o odpovídající vztah, protože není schopen vstoupit do souzvuku s jejich situací. Cele jsme uvíznuli v léčce kultury, která nutí dívat se na sebe do zrcadla a přehnaně o sebe pečovat a domnívat se, že jedno altruistické gesto by mělo stačit k tomu, abychom se cítili uspokojení, aniž bychom se přímo nechali ohrozit.
3. Druhé sloveso je „*odpovědět*“. Hospodin, říká žalmista, nejen že naslouchá křiku chudého, ale také mu odpovídá. Jeho odpověď, jak je to potvrzeno celými dějinami spásy, je plnou účastí lásky na situaci chudáka. Bylo tomu tak, když Abrám předkládal Hospodinu svoji prosbu mít po

tomstvo, třebaže on sám i jeho žena Sára už byli pokročilého věku a děti mít nemohli (srov. *Gn 15,1–6*). Podobně se to stalo, když měl Mojžíš zjevení Božího jména v hořícím keři a obdržel poslání vyvést lid z Egypta (srov. *Ex 3,1–15*). A tato odpověď se potvrzovala během celé cesty lidu na poušti: když pociťoval hlad a žízeň (srov. *Ex 16,1–16; 17,1–7*) a když upadal do ještě horší ubohosti, tedy nevěrnosti smlouvě a modloslužbě (srov. *Ex 32,1–14*).

Boží odpověď chudému je vždycky zásahem spásy, který uzdravuje rány duše a těla, který nastoluje spravedlnost a pomáhá k novému začátku důstojného života. Hospodinova odpověď je také výzvou, aby každý, kdo v něj věří, mohl v rámci lidských možností jednat podobně. Světový den chudých má být nepatrnou odpovědí celé církve, rozšířenou po celém světě, jež se obrací k chudým jakéhokoli druhu a v kterékoli zemi, aby se nedomnívali, že jejich volání zaniká do prázdna. Snad je to jako kapka vody v poušti chudoby, ale může být znamením sdílení mezi strádajícími, aby pocítili účinnou přítomnost bratra a sestry. Není to skutek, kterým je delegováno na druhé to, co potřebují chudí, nýbrž výraz osobního zapojení těch, kteří naslouchají jejich volání. Starostlivost věřících se nemůže omezit na formu asistence – třebaže ta je v první chvíli potřebná a vítaná – ale vyžaduje onu „láskyplnou pozornost“ (apoštolská exhortace *Evangelii gaudium, 199*), která ctí druhého jako osobu a hledá jeho dobro.

4. Třetí sloveso zní „*osvobodit*“. Chudý v Bibli žije s jistotou, že Bůh zasáhne v jeho prospěch, aby mu navrátil důstojnost. Chudoba není zamýšlená, ale je stvořena egoismem, pýchou, nenasytností a nespravedlností. To jsou zla stará jako člověk, nicméně jde o hříchy, které postihují tolik nevinných, protože s sebou nesou tak dramatické důsledky. Jednání, kterým Bůh osvobozuje, je spásným činem pro všechny ty, kteří mu odhalili své smutky a obavy. Vězení chudoby je překonáno mocným Božím zásahem. Je tolik žalmů, které vyprávějí a oslavují tyto dějiny spásy, potvrzující se v osobním životě chudého: „Nepohrdl poníženým, v opovržení ho neměl. Když trpěl příkoří, neukryl před ním svou tvář, slyšel, když k němu o pomoc volal“ (*Ž 22,25*). Možnost kontemplovat Boží tvář je výrazem jeho přátelství, jeho blízkosti a spásy. „Shlédl jsi na mé pokoření. Vždyť ty víš, co sužuje mou duši; [...] postavils mé nohy na volné prostranství“ (*Ž 31,8–9*). Nabídnout chudému „volné prostranství“ je stejné jako osvobodit ho z „osídla lovce“ (srov. *Ž 91,3*), vyprostit ho z léčky nastražené na jeho cestě, aby mohl lehce kráčet a pohlížet na život klidnými očima. Boží spása na sebe bere podobu ruky vystřené směrem k chudému, ruky nabízející přijetí, chránící a umožňující vnímat přátelství, které potřebuje. Právě díky této konkrétní, hmatatelné blízkosti začíná skutečná osvobozující cesta: „Každý křesťan a každé společenství je povoláno být nástrojem Božím k osvobozování a k podpoře chudých, aby se mohli plně integrovat do společnosti. To předpokládá, že budeme chápat a budeme pozorně naslouchat prosbám chudých a poskytovat jim pomoc“ (apoštolská exhortace *Evangelii gaudium, 187*).
5. Je pro mě důvodem k dojetí vědět, že tolik chudých se ztotožnilo s Bartimaiem, o kterém vypráví evangelista Marek (srov. *10,46–52*). Slepý Bartimaios „seděl u cesty a žebřal“ (v. 46), a jakmile uslyšel, že kolem jde Ježíš „začal křičet“ a vzývat „Syna Davidova“, aby se nad ním smiloval (srov. v. 47). „Mnozí ho okřikovali, aby mlčel. On však křičel ještě víc“ (v. 48). Syn Boží vyslyšel jeho volání: „Co chceš, abych pro tebe udělal?“ A slepec mu odpovídá: „Mistře, ať vidím!“ (v. 51). Tato stránka evangelia činí zřejmým to, co žalm ohlašoval jako příslib. Bartimaios je chudákem, který zakouší nedostatek základních schopností, především schopnosti vidět a pracovat. Kolik cest přivádí i dnes k projevům nejistoty! Nedostatek základních prostředků k obživě, vyloučení na okraj ve chvíli, kdy se nedostává vlastních sil k práci, různé formy sociálního otroctví i přes dosažený pokrok lidstva... Kolik chudých se dnes podobně jako Bartimaios nachází na okraji cesty a hledá smysl ve své situaci! Kolik se jich ptá, proč se dostali až na dno této propasti a jak se z ní mohou osvobodit ven! Očekávají, že se k nim někdo přiblíží a řekne: „Odvalu, buď dobré mysli! Vstaň, volá tě!“ (v. 49)

Bohužel se často stává, že hlasy, které zaznívají, jsou naopak napomínáním, vybízením mlčet a podrobit se. Jde o falešné hlasy, častokrát vedené fobií z chudých, považovaných nejen za nužáky, ale i za lidi přinášející nejistotu, nestabilitu, nepořádek do každodenních zvyklostí, tedy za ty, které je třeba odmítnout a držet ve vzdálenosti. Tíhneme k tomu, vytvořit odstup mezi sebou a jimi a neuvědomujeme si, že se tak udržujeme ve vzdálenosti od Pána Ježíše, který je neodmítá, ale volá k sobě a poskytuje jim útěchu. Jak výstižně v této souvislosti znějí prorocká slova o životním stylu věřícího: „rozevřít okovy svévole, rozvázat jha, dát ujařmeným volnost, každé jho rozbít [...], lámat svůj chléb hladovému [...], přijímat do domu utištěné, ty, kdo jsou bez přístřeší, [...], vidíš-li nahého, obléci ho“ (Iz 58,6–7). Pro takové jednání je hřích odpuštěn (srov. 1 Petr 4,8), spravedlnost jde svou cestou a až my budeme volat k Pánu, on odpoví a řekne: „Tady jsem!“ (srov. Iz 58,9)

6. Chudí jako první mají schopnost poznávat Boží přítomnost a vydávat svědectví o jeho blízkosti v jejich životech. Bůh zůstává věrný svému příslibu a ani v temnotě noci nepřestává poskytovat žár své lásky a útěchy. Ovšem pro překonání skličující situace chudoby je pro ně důležité, aby vnímali blízkost bratří a sester, kteří se o ně budou zajímat a kteří jim otevrou dveře srdce a života, dají jim pocítit, že je považují za přátele a rodinu. Jenom tak můžeme objevit „spasitelnou sílu jejich životů“ a „postavit je do středu života putující církve“ (apoštolská exhortace *Evangelii gaudium*, 198).

Tímto světovým dnem jsme zváni, abychom naplnili slova žalmu: „Chudí se najedí do sytosti“ (Ž 22,27). Víme, že v jeruzalémském chrámě po obětním rituálu následovala hostina. V mnoha diecézích se toto stalo praxí, která v loňském roce obohatila oslavu prvního Světového dne chudých. Mnozí se setkali s vroucím přijetím v domě, zakusili radost ze svátečního jídla a poznali solidaritu těch, kteří se prostým a bratrským způsobem rozhodli sdílet svůj stůl. Přál bych si, aby také letos a v budoucnu byl tento den slaven ve znamení radosti ze znovunalezené schopnosti být spolu. Společně se v komunitě modlit a sdílet nedělní oběd. Jde o zkušenost, která nás vrací k prvnímu křesťanskému společenství, které evangelista Lukáš popisuje v celé jeho originalitě a jednoduchosti: „Setrvali v apoštolském učení, v (bratrském) společenství, v lámání chleba a v modlitbách. [...] Všichni, kteří přijali víru, drželi pevně pohromadě a měli všechno společné; prodávali svůj majetek a dělili ho mezi všechny, jak kdo potřeboval“ (Sk 2,42.44–45).

7. Existuje bezpočet iniciativ, které podniká křesťanské společenství, aby dalo najevo blízkost a poskytl úlevu v tolika projevech chudoby, které se odehrávají před našima očima. Spolupráce s jinými organizacemi, které nejsou vedeny vírou, ale lidskou solidaritou, dokáže přinést pomoc, kterou bychom sami poskytnout nedokázali. Vědomí, že v nezměrném světě chudoby je naše pomoc omezená, slabá a nedostatečná, vede k natažení rukou směrem ke druhým, aby vzájemná spolupráce mohla dosáhnout cíle účinnějším způsobem. Jsme vedeni vírou a příkazem lásky, ale umíme uznat i jiné formy pomoci a solidarity, které si částečně stanovují stejné cíle; je jen důležité, abychom nezapomínali na to, co je nám vlastní, totiž přivádět všechny k Bohu a ke svatosti. Sdílení různých zkušeností a pokora v nabízení naší spolupráce, bez jakéhokoli stavění se dopředu, jsou odpovídající a zcela evangelní odpovědi, kterou můžeme dát. Před chudými nejde o to, abychom soutěžili, kdo bude v pomoci první, ale musíme pokorně uznat, že je to Duch, jenž probouzí gesta, která mají být znamením Boží odpovědi a blízkosti. Najdeme-li způsob, jak se k chudým přiblížit, musíme si být vědomi toho, že prvenství je na Tom, který otevřel naše oči i srdce k obrácení. Chudí nepotřebují protagonismus, ale lásku, která se dokáže skrývat a zapomínat na poskytnuté dobro. Pravými hrdiny jsou Pán a chudí. Kdo se dává do služby, stává se nástrojem v rukou Božích, aby umožnil poznání jeho přítomnosti a spásy. Připomíná to apoštol Pavel, když píše křesťanům do Korintu, kteří soutěžili mezi sebou

ohledně charismat, ve snaze vlastnit ta nejlepší: «Oko tedy nemůže říci ruce: „Nepotřebuji tě!“ nebo zase hlava nohám: „Nepotřebuji vás!“» (1Kor 12,21) Apoštol předkládá důležitou úvahu, v níž si všímá, že tělesné údy, které se nám jeví jako nejslabší, jsou těmi nejdůležitějšími (srov. v. 22); těm, které „považujeme za méně ušlechtilé, projevujeme větší úctu, a ty, za které se stydíme, tím slušněji zakrýváme, kdežto údy ušlechtilé (takové ohledy) nepotřebují“ (vv. 23–24). Když Pavel dává základní poučení o charismatech, vychovává křesťanské společenství k evangelijnímu přístupu vůči jeho nejslabším a nejpotřebnějším členům. Kristovým učedníkům mají být cizí pohrdání i postoje svatouškovství vůči nim; jsou spíš povoláni k tomu, aby jim projevovali úctu a dávali přednost v přesvědčení, že oni představují skutečnou přítomnost Krista mezi nimi. „Cokoli jste udělali pro jednoho z těchto mých nepatrných bratří, pro mne jste udělali“ (Mt 25,40).

8. Zde se dá pochopit, jak je náš způsob života vzdálený světskému způsobu, který oslavuje, následuje a napodobuje ty, kteří mají moc a bohatství, přičemž vyčleňuje na okraj chudé a považuje je za odpad a hanbu. Apoštolova slova jsou pozváním, abychom k plnosti evangelia přivedli solidaritu s nejslabšími a méně obdařenými členy Kristova těla: „Trpí-li jeden úd, trpí s ním všechny ostatní údy, je-li některý úd vyznamenán, všechny ostatní údy se s ním radují“ (1Kor 12,26). Ve stejném smyslu nás vybízí v Listě Římanům: „Radujte se s radujícími, plačte s plačícími. Buďte mezi sebou stejného smýšlení. Nedychtete po věcech vysokých, ale spíše se sklánějte k věcem obyčejným“ (12,15–16). To je povolání Kristova učedníka; ideál, který je třeba soustavně sledovat, je stále více si osvojit „smýšlení Krista Ježíše“ (Flp 2,5).
9. Slovo naděje se stává přirozeným epilogem, ke kterému odkazuje víra. Často jsou to právě chudí, kteří uvádějí do krize naši indiferentnost, dceru vidění života příliš zahleděného do sebe a svázaného s přítomností. Křik chudého je i voláním naděje, ve které se projevuje jistota osvobození. Je to naděje opřená o Boží lásku, neopouštějící toho, kdo na ni spoléhá (srov. Řím 8,31–39). Svátá Terezie z Avily napsala ve své *Cestě k dokonalosti*: „Chudoba je statkem, který v sobě uzavírá všechny statky světa; zajišťuje nám obrovské panství, myslím tím, že z nás dělá vlastníky všech pozemských statků od okamžiku, kdy jimi opovrhne“ (2,5). A v měřítku, v jakém jsme schopni rozlišit pravé bohatství, se stáváme bohatými před Bohem a moudřími před sebou i před druhými. Je to právě tak: v míře, v jaké dokážeme rozpoznat správný a pravý význam bohatství, porosteme v lidskosti a staneme se schopnými sdílení.
10. Vybízím spolubratry biskupy, kněze a především jáhny, na které byly vloženy ruce právě pro službu chudým (srov. Sk 6,1–7), spolu se zasvěcenými osobami a tolika laiky, kteří ve farnostech, společnostech a hnutích činí hmatatelnou odpověď církve na volání chudých, prožít tento světový den jako privilegovaný okamžik pro novou evangelizaci. Chudí evangelizují nás, když nám každodenně pomáhají objevovat krásu evangelia. Nenechme padnout do prázdna tuto příležitost milosti. Všichni se dnes považujeme za jejich dlužníky a podávejme si navzájem jedni s druhými ruce, aby se mohlo uskutečnit spásné setkání, které podporuje víru, činí účinnou lásku a uvádí naději, aby mohla s jistotou kráčet vstříc přicházejícímu Pánu.

Ve Vatikánu 13. června 2018

V den liturgické památky svatého Antonína Paduánského

FRANTIŠEK